

1.01
Prejeto 23. 9. 2004

UDK 930(497.7)"1944/2003"

Marjan Dimitrijevič*

Makedonska savremena historiografska škola (MSIŠ)¹ - pravci i metodi (1990-2003)

IZVLEČOK

Avtorot vo trudot ja opfaća problematikata svrzana so istoriskata geneza na razvitokot na Makedonskata savremena historiografska škola-MSIŠ, vo periodot od 1944-2003 godina. Osnoven akcent pri izložuvanjeto na materijata e staven vrz kritičkiot i metodološki pravec na MSIŠ vo kreiranje na sopstveni priod pred se na nacionalnata no i opštata istorija.

Vo trudot hronološko-problemski se nabroeni i analizirani dostiganjata na MSIŠ vo periodot od nejinoto institucionalno vtemeluvanje vo vtorata polovina na 20. pa se do prvite godini od 21 vek. Vo analiza se opfateni mestoto i ulogata na ključnite osnovopoložnici na MSIŠ i nivnata produkcija vo periodot po Vtorata svetska vojna do 2003 godina. Vo ova nasoka, vo trudot e zastapena i kritičkata analiza na pravcite i metodite na MSIŠ vo naporite za priključok kon savremenata evropska historiografija.

Ključni zborovi: Istorija, Makedonska savremena historiografska škola-MSIŠ, nacionalna istorija, makedonski istoričari, zapadnoevropska historiografija, teorija i metodologija

IZVLEČEK

MAKEDONSKA ŠOLA NOVEJŠE ZGODOVINE (MŠNZ) - USMERITVE IN METODE (1990-2003)

Avtor se ukvarja z vprašanjem zgodovinskega razvoja Makedonske šole za novejšo zgodovino (MŠNZ) med leti 1944 in 2003. Glavni poudarek pri predstavitvi obravnavanega predmeta je na kritični in metodološki usmeritvi MŠNZ pri oblikovanju lastnega odnosa do v glavnem domače, a tudi svetovne zgodovine.

V delu so naštetni in kronološko analizirani vsi dosežki MŠNZ v času od njene ustanovitve v prvi polovici dvajsetega do prvih let enajdvajsetega stoletja. Analiza vključuje mesto in vlogo glavnih ustanoviteljev MŠNZ-ja ter njihova dela v obdobju po drugi svetovni vojni do

* Prof. dr., naučen svetnik i profesor na Poslediplomski i doktorski studii vo Institut za nacionalna istorija, Grigor Prličev 3, 1000 Skopje; e-mail: manali@freemail.com.mk.

¹ Terminot makedonska savremena historiografska škola (MSIŠ), vo naučnite trudovi koi se zanimavaat so analiza na genezata na razvojot na makedonskata historiografija dosega vo vakva forma ne e upotrebuvan. Se opredeliv za ovoj termin kako najadekvaten za otslikovanje i viduvanje na sostojbite vo makedonskata savremena historiografija. Ovoj termin vo makedonskata savremena historiografija veče porano beše od moja strana promoviran vo nekolku objaveni i trudovi vo pečat, kako što se: Makedonskata savremena historiografska škola (MSIŠ). Prosvetno delo, 4, Skopje 1999, str. 20-35. (so koavtor). Makedonskata savremena historiografska škola (MSIŠ) i nastavata po istorija 1945-2001 godina. Skopje: Biro za vospitanie i obrazovanie na Republika Makedonija, 2003, str. 221. (Pozitivno recenziran naučen trud vo pečat, so koavtor). Terminot MSIŠ, vo historiografskata javnost pa i poširoko e prifaten bez posebna naučna polemika. Vo ovoj trud povtorno se navračame na ova problematika so vnesovanje na ponovi soznanija za istata.

leta 2003. V tem smislu je izvedena tudi kritična analiza usmeritev in metod MŠNZ pri njenih prizadevanjih za vključitev v novejšo evropsko zgodovino.

Ključne besede: zgodovina, Makedonska šola novejšo zgodovine - MŠNZ, zahodnoevropsko zgodovino, teorija in metodologija

ABSTRACT

THE MACEDONIAN CONTEMPORARY HISTORICAL SCHOOL (MCHS) - THE DIRECTIONS AND METHODS (1990-2003)

The author of this work deals with the problem of the historical genesis of the development of the Macedonian Contemporary Historical School-MCHS, in the period between 1944 and 2003. The main emphasis when presenting the subject matter is on the critical and methodological direction of the MCHS in creating its own approach to, predominantly, national but also to world history.

In this work, all the achievements of the MCHS in the period from its institutional founding in the second half of the 20th until the first years of the 21st century are enumerated and chronologically analysed. The place and the role of the main founders of the MCHS and their production in the period after the Second World War until the year 2003 are included in the analysis. In this vein, a critical analysis of the directions and methods of the MCHS in its effort to join the contemporary European historiography is also conducted.

Key words: History, Macedonian Contemporary Historical School - MCHS, national history, Macedonian historians, western European historiography, theory and methodology

Istorijata nema granica i nevozmožno e da se odbere i prezentira ona što bi pretstavuvalo konečen izbor na najvažnite sobitija i procesi. Našata položba kon ovaa nauka postojano se dviži i menuva, a zanimanje za nea e vo postojana zavisnost od momentot vo koj nie se naodame. Nekogaš vo istorijata preovladuvale podatoci za političkite, diplomatskite i voeni potfati vo minatoto, no denešniot čovek e dlaboko okupiran so sovremenite pojavi na opštstveno-ekonomskiot i kulturnen život koi se obiduva da gi protolkuva so sporeduvanje na istite vo izminatite vremenja.

Agolot na gledanje na makedonskata savremena istoriografija denes glavno se odreduva poveće so koordinatite na evropskata koncepcija i nekogašnite i osobeno segašni evropski interesi združeni so interesite na ostanatite evroatlanski sojunici. Vo taa nasoka se ušte vo osnovniot pristap kaj MSIŠ e prisuten evropocentrizmot.

Pokraj osnovnata karakteristika na istorijata kako opštstvena nauka, koja vo poširoka smisla, znači izminat pat na objektivni razvoj na čovečkoto opštstvo, taa ja ima i karakteristikata na grupa na nacionalni disciplini koi sekoe savremeno opštstvo gi neguva i koristi za svojata nacionalna kauza. Poradi svojata dvoznačna karakteristika vrz proučuvanje na minatoto na čovečkoto opštstvo, pišuvanje na istorijata na istoriskata nauka, se imenuva i kako istoriografija. Taa niz vekovite se gradela, nadgraduvala i primala vlijanie od srodnite naučni disciplini vgraduvala ja nivnata naučna zasnovanost vo sebe i primenuvajći gi ostanatite

naučni principi i metodi.

Dve osnovni geostrategiski, ekonomski i civilizacijski konceptii otsekogaš se sudruvale, a i den denes se ušte se sudiraat na prostorot na Balkanot i pospecifično na prostorot na Makedonija. Od edna strana tuka se vekovnite vlijanija od istokot i orientot, a od druga strana evropskoto i vo ponovo vreme i amerikanskoto sovremeno vlijanie.

Tokmu zatoa i istorijata na Makedonija i makedonskiot narod i nacionalnite zaednici koi živeat vo nea, kako i istorijata na sosednite balkanski državi ja karakteriziraat splet na okolnosti diktirani od opštite sobitija na evropski i svetski globalen plan, reperkuiran na balklanskite prostori. Vo ovaa smisla i geografsko-strategiskata položba na Makedonija od sekogaš pretstavuvala mesto za sudir na evropskata i orientalnata kultura i civilizacija, no i sudir na interesi na sosednite balkanski državi i na golemite evropski pa i svetski sili. Tuka odrazot na opštata vrz nacionalnata istorija sekogaš imal trajni posledici za vtorata, koi ostavale zabeležitelen beleg na istorijata na Makedonija i na makedonskiot narod. Raznovidni se evropskite i orientalni faktori i okolnosti čie vlijanija se isprepletuvala na Balkanot, koi ostavale svoi istoriski, kulturni i verski belezi i tragi, so što ja razbivale makedonskata monolitnost i se vtkajuvale vo nejinata tradicija i kultura gradejći niz vekovite od ovoj narod sovremena nacija koja uspeala da opstoji na ovaa balkanska vetrometina.

Narasnatiot opštstven interes kaj makedonskiot narod za sopstvena nacionalna istorija se manifestiraše, pokraj drugoto i preku intenziviranje na procesot za brzo institucionaliziranje na naučno-istraživačkata i prosvetna aktivnost na vtemeluvačite na MSIŠ.²

Vo periodot po Vtorata svetska vojna, mladata makedonska istoriska nauka moraše da počne rečisi od samiot početak, a pritoa da go zadrži kontinuitet na rabotata na nejninite prethodnici. Taa moraše ne samo da otkriva fakti i podatoci vo dlabinite na vekovnata makedonska nacionalna istorija i na negovata avtentična životna sudbina, tuku i da gi otklonuva debelite naslaga od tuđite prikaživanja i vrednuvanja na specifičnite istoriski okolnosti i uslovi, i na naporite i rezultatite na negoviot istoriski razvoj. Vo toj kontekst, MSIŠ se razvivaše vo tesna vrska so državotvorniот razvitok na povoena Makedonija vo funkcija na afirmacija na nacijata i državata.

Denes, MSIŠ se naoda pred novi predizvici i zadači vo naporite da ja potkrepi novata strategija na nacionalna afirmacija na Makedonija i makedonskiot narod i etničkite zaednici koi živeat vo Republika Makedonija, pred sovremenata međunarodna zaednica. Izminatiot period kolku i da ostavi dlaboki i emotivni traumii, sepak neprocenlivi se nasledenite tradicii i temelnite dostignuvanja vo izgradbata na makedonskata kulturno-nacionalna svest i građanskiот dignitet, dostojni za počit od svetskata međunarodna zaednica.

Vo ovoj sovremen zovrien politički balkanski ambient, koga od sprotivnata strana na videlina se iznesuvaat mnogu protivrečni fakti i argumenti, vo makedonskata istoriska nauka poveće od bilo koga se čuvstvuva potrebata od preciziranje i afirmiranje na sopstvenoto istorisko minato, odbegnuvajći go pri toa mistificiranje, politiziranje i razgoruvanje na nacionalnite strasti, koi kako

² Dr. Marjan Dimitrijević, Naum Dimovski: Makedonskata sovremena historiografska škola (MSIŠ). Vo: Prosvetno delo, 4, Skopje 2000, str. 27-54.

pojava od sekogaš obilno se prisutni vo sekojdneviato na ovoj prostor.

Vo dosegašnata praksa istorijata i pospecifično nacionalnata istorija, MSIŠ nedvosmisleno ja svačaše kako suštествен konstitutiven element na nacijata, bidejći vo nea se naodaa mnogubrojni dokazi za samostojniot razvitok na makedonskiot narod, poradi koe se zaključuvaše deka "taa makedonskata istorija ne e samo projava na makedonskata nacija, ne e samo nejzin stremež kon svoja nacionalna država, tuku taa, makedonska istorija, e istovremeno element koj go dooformuva i doodreduva samostojniot karakter na makedonskata nacija".³

Pri proučuvanjeto i rešavanjeto na navedenite problemi sekogaš treba da se ima predvid faktot deka istorijata kako nauka ima mnogu značajna uloga vo humanističkoto, patriotskoto, rabotnoto, kulturnoto i estetskoto vospitanie na mladata generacija i formiranje na nejzinoto filozofsko i opštествeno opredeluvanje.

Poslednata faza od razvojot na MSIŠ go opfaća periodot 1991-2003 godina, odnosno od raspadañjeto na SFR Jugoslavija i sozdavanje na Republika Makedonija kako nezavisna i smostojna država do den denešen. Vo ova faza MSIŠ glavno gi napušta prethodnite idejno-teoretski postavki i radikalno se svrtuva kon iskustvata na zapadnoevropskata istoriografija. Idol na MSIŠ sega e počituvanje i praktičnata primena na živeenje spored urnekot na zapadnata demokratija i građanskoto opštetstvo. Toa e vreme koga se ruši stariot socijalistički ednopartiski sistem na vrednosti i se sozdava pluralno opštetstvo koe počiva na novi demokratski vrednosti. Vo ova faza započnuva procesot na intezzivno kritičko prevrednuvanje na dosegašnite dostiganja na MSIŠ, i prifaćanje na naplivot na otkrivanje i obrabotka na nekoj tabu temi za koi vo izminatiot period, MSIŠ malku ili pak voopšto ne se proiznese, ili pak istite se oceneti od aspekt na idejno-teoretskata doktrina na togašnoto socijalističko samoupravno opštetstveno ureduvanje. Taa so odlikuva so zaednička naučna aktivnost na makedonskite istoriografi od postara generacija no i na nivnite naslednici. Vo ova faza nastapuva procesot na izgradbata na nov pravec na MSIŠ, nasochen kon naporite za faćanje priklučok i ostvaruvanje na kompatibilnost so zapadnoevropskata savremena istoriografija.

Denes, po raspadañjeto na SFR Jugoslavija, pred savremenata makedonska istoriografija se postavi nova zadaća pred novata generacija makedonski istoriografi, koi se direktni naslednici i prodolžuvači na deloto na osnovopoložnicite na MSIŠ. Pred niv se postavi nov predizvik na prodolžuvanje na procesot na neguvanje na avtoritetot i renometo na MSIŠ, i prezemanje na evropskite vrednosti i osnovi kako postulati na savremenata makedonska teorija i metodologija, kako vo pogled na opštata taka i na nacionalnata istorija. No, i ovoj pat povtorno formuliranje na makedonskiot pogled i makedonskata istoriska doktrina vo proučuvanje na bogatoto istorisko nasledstvo na makedonskiot narod i na nacionalnostite koi živeat vo Makedonija, se sudri ušte od početokot so nekolku nadvorenšni i vnatrešni negativni faktori.

Na nadvorenšen plan so poznatite negirački stavovi na makedonskata nacija od strana na poedini istoriografii na nekoj sosedni zemji i vtoro na vnatrešen plan so ušte poopasniot obid za nenaučen priod i negiranje od pričina na neznaenje na

osnovnite fakti ili pak nenaučno tolkuvanje na nacionalnata istorija od pričina na

³ Dr. Dančo Zografski: Dostigajata i problemite na istoriskata nauka vo SR Makedonija. Vo: Glasnik na Institut za nacionalna istorija, IX, Škopje 1965, br. 2, str. 12-13.

svesno negiranje i zapostavovanje na validni fakti od strana na poedinici vo pomal obem istoričari, a najčesto neistoričari.

Sledniot problem, e načinot i obemot na izučuvanjeto na istorijata na malcinstvata i etničkite grupi koi živeat vo Makedonija. Pri ova so seta svoja težina i emocionalnost na prv plan izbiva pregolemata čuvstvitelnost vo vrska so nacionalniot i etničkiot identitet. Se čuvstvuva emotivniot pristap i obid za pogolemo povrzuvanje na ova istorija so istorijata na državata od koja tie poteknuvaat, a seto ta za smetka na istorijata na matičnata država čii građani se i vo koja tie denes živeat.

Najodzadi, no ne i po svojata važnost, na vnatrešen plan, se javuva stariot problem na mešanjeto na politikata vo istorijata i postojanoto prozivanje na istorijata vo politikata. Seto toa sega zakamuflirano pod formata za demokratski i evropski promeni vo celokupniot opšttestveno-politički život poleka no sigurno povtorno navleguva i vo sferata na makedonskata naučna istoriografska misla. I odnovo započnuva borbata na makedonskata istorografija za osloboduvanje od ideološkata indoktrinacija, ideološkite lozinki i recepti, odstranuvanje na politički motiviranite izvrtuvanja na faktite, a za izgradba na novo objektivno izučuvanje na istorijata koe vo sebe će gi vkuči ideite za, univerzalnite vrednosti i građanskite prava i procesot na demokratizacija i "evropeizacija" na balkanskiot, pa vo toj kontekst vkučitelno i na makedonskiot prostor.

Vo taa nasoka i najnovite naučni soznanija na denešnata makedonska istoriografija, glavno se temelat na kritičkoto preispituvanje na dosegašnoto pišuvanje vo makedonskata i balkanskata istoriografija, bazirano na najnovite istražuvanja vo zemjata i stranstvo i otkrivanjeto na najnovata dokumentacija koja dosega malku ili pak voopšto ne i beše dostapna i poznata na makedonskata javnost. Nositeli na ovie najnovi viduvanja na MSIŠ, pretežno se srednata i pomladata generacija makedonski istoričari-naučnici koi se direktni učenici, naslednici i prodolžuvači na postarata generacija i na svetlite tradicii na MSIŠ. No vednaš morame da konstatirame deka vo nikoj slučaj ne možeme da zboruvame za negiranje na dosegašnite dostiganja na MSIŠ i nejinite osnovopoložnici kako postara generacija makedonski naučnici, tuku naprotiv možeme da voočime deka stanuva zbor za naučno fundiran kritički priod na respektiranje i afirmiranje na site dosegašni validni istoriografski priodi i fakti objaveni vo trudovite na postarata generacija. Voedno možeme da zboruvame i za nov pristap kon nadgradba so najnovite soznanija i fakti koi se rezultat od najnovite naučni istražuvanja pred se vo stranskite arhivi i instituti, kako bi možele da prodolžat so rabota od tamu do kade što prethodnata generacija makedonski istoriografi dostasaa so svojata plodna vtemeluvačka rabota.

Pokraj toa vo naporite za kritičko prevzemanje na evropskite i svetski standardi vo pristapot i načinot na iznesuvanjeto na nacionalното minato, i imajći go predvid nacionalniot sostav na makedonskata država, MSIŠ gradi svoj sopstven specifičen odbramben sistem protiv forsiranjeto na nacionalnata superiornost, raznovidnite negativni predubeduvanja kon drugite nacii i državi i se trudi da opstoji nadvor od političkoto vlijanie na sekojdnevieto. Toa odlika e eden nasleden faktor i na građanskoto opšttestvo kon koe se stremime. Vo taa nasoka osnoven test za uspehot i na prethodnite i na segašnite makedonski istoriografi otsekogaš bila, e i će bide naučnata verifikacija i priznanie pred se na objektivnata strana na

evropskata i vo toj kontekst i na balkanskata istoriografija. Dokaz za ova se brojnite učestva na makedonski istoriografi na domašni i međunarodni naučni kongresi, konferencii i debatni seansi, a isto taka i brojnite stranski naučni rabotnici koji učestvuvali i učestvuvaat i denes na naši međunarodni naučni sredbi i so svoite izlaganja pridonesuvaat za širenje na istoriskata vistina za Makedonija.

Najnovite naučni dostignanja na MSIŠ, glavno se prezentiraat vo poveće renomirani naučni spisanija, od koi dve se izdvojuvaat po svojata specifičnost i naučna prezentacija od oblata pred se na nacionalnata istorija i toa: "Glasnik" koj izleguva od dalečnata 1957 godina vo izdanie na Institutot za nacionalna istorija od Skopje i "Istorija", spisanie koe izleguva od 1965 godina vo izdanie na Sojuzot na društvata na istoričarite na Republika Makedonija so sedište pri Filozofski fakultet-Institut za istorija vo Skopje. Istoriski temi delumno se zastapeni i vo drugi periodični naučni spisanija od opštественite nauki.⁴ No najčesto ovie najnovi naučni dostignanja se prezentiraat na naučni simpoziumi organizirani od poedini naučni institucii i združenija. Vo toj kontekst vo organizacija na poveće vidni naučni i nastavni institucii kako što se: Institutot za nacionalna istorija, Institutot za istorija pri Filozofskiot fakultet vo Skopje, Makedonskata akademija na naukite i umetnostite i drugi institucii i organizacii, bea održani poveće naučni sobiri, trkalezni masi, tribini i studiski denovi. I ovaa konstatacija dovolno zboruva deka makedonskata istoriografija seušte se naodā vo procesot na doutočnuvanje na određeni fakti, soznanija i ocenki po odnos na niza istopriski temi, dilemi i prašanja pred se od domenot na novata i najnovata makedonska istorija. Nekoi materijali od ovie naučni manifestacii bea objaveni vo zbornici.⁵ Drugi pak od objektivni ili pak subjektivni pričini do den denes ne se objaveni iako pominaa poveće godini od održuvanje na simpoziumite.

Na ovie sobiri, kako i vo novoobjavenite monografii i poedini trudovi vo ovoj desetgodišen period, se iskristaliziraa poedini prašanja od najnovata makedonska istoriografija, preku čij kritički pristap se izgraduvaa novite pravci i metodi po odnos na idniot razvoj na MSIŠ. Tuka pred se mislime na: deideologizacijata, sveduvanje na nacionalnata istorija vo ramkite na nacionalnata država, kritičko rasvetlivanje na nedovolno poznati i dosega malku braboteni ličnosti, pojavi, procesi i nastani, potoa osovremenuvanje na terminologijata i konečno primena na

⁴ Naučni spisanija vo koi pokraj drugoto se tretiraat i istoriski temi se: Živa antika, Prosveten rabotnik, Kulturno nasledstvo, Makedonski arhivist, Stremež, Sovremenost, Razvitok, Makedonski folklor, Pogled, Godišen zbornik na filozofski fakultet-Skopje, Godišnik na Institutot za sociološko-političko pravni istražuvanja-Skopje, Godišnik na Pravniot fakultet-Skopje, Godišen zbornik na Filološki fakultet-Skopje i dr.

⁵ Tuka pred se bi gi spomenale naučnite sobiri: "Makedonija vo Vtorata svetska vojna 1941 godina" održan na 17. i 18. 12. 1991 godina vo organizacija na INI (Materijalite od ovoj naučen sobir seušte ne se objaveni); "ASNOM 50 godini makedonska država 1944-1994", održan na 17. i 18. 11. 1994, vo organizacija na MANU i INI (Materijalite od ovoj sobir se objaveni vo zbornik). "Glavniot štab na NOV i POM (1941-1945);" Po povod 90 godišninata od rađanje na Mihailo Apostolski" održan na 19. i 20. dekmvri 1996 godina vo organizacija na INI i MANU (Materijalite od ovoj simpozium se objaveni). "Evropa i makedonskoto prašanje" održan na 29., 30. 9. i 1. 10. 1994 vo organizacija na Sovetot na manifestacijata "Gocevi denovi" vo Delčevo (Zbornikot od ovoj sobir e objaven); "Čento - čovek, revolucioner, državnik" održan na 26. 11. 1991 vo Prilep, vo organizacija na INI i DNU Prilep (Zbornikot od ovoj sobir e objaven); "Petre Piruze-Majski, vreme, život, delo" održan na 18. i 19. 1993 vo Ohrid vo organizacija na INI i Sobranieto na opština Ohrid (Zbornikot od ovoj sipmoziium e objaven); "Blagoj Jankov-Mučeto" - Strumica 1996 (Zbornikot od ovoj simpozium e objaven); Glavniot štab na NOV i POM-MANU 1996 (Zbornikot od ovoj sipozium e objaven) i drugi, a vo priprema se poveće naučni simpoziumi posveteni na ličnosti i nastani od ponovata nacionalna istorija.

sporedbena metoda vo najnovata istoriografska faktografija.

Vo početnite godni po osamostojuvanjetu na Republika Makedonija, MSIŠ obilno se zafati i so kritičkoto preispitovanje i vrednuvanje na 50 godišniot zajednički soživot na SR Makedonija vo SFR Jugoslavija. Osnovnata teza po odnos na ova prašanje glaseše: Beše li toa nučna istoriska stvarnost ili pak istoriska greška? Vo ova nasoka nekoj pravci vo makedonskatra istorija se radikaliziraa i nasočija kon radikalna kritika na SFR Jugoslavija i na makedonskoto bitisivanje vo ovie istoriski sobitija. No se čini deka ovoj problem ne e taka ednostaven, od prosta pričina što "presmetkata" so ovoj istoriski period, podrazbira i "presmetka" so temelite na sovremenata makedonska država. Toa vo osnova bi značelo negacija i na kontinuitetot na državnosta na denešna Republika Makedonija. Na toj način MSIŠ, se najde pred objektivni poteškotii vo naučnata borba so psevdohistoričarite za "novata-stara vistina" pri analiza, sinteza i ocenka za veće poznati i priznati nastani.

Tokmu zatoa vo našata sovremna istoriografija do 90-tite godini na posledniot vek na vtoriot milenium, nekoj periodi od istorijata na makedonskiot narod, oddelni dviženja, pojavi, procesi i ličnosti bea favorizirani za smetka na drugi. Taka na primer nedovolno se obraćaše vnimanie na antičkata i srednovekovnata istorija na makedonskiot narod za čija što smetka se favoriziraše izučuvanje na najnovata istorija na makedonskiot narod. Koga govorime za ovie pojavi morame da naglasime deka denes nekoj makedonski istoriografi vo baranje na soodvetnite dokazi vo nacionalnata istorija preminuvaat na poletu na nivnoto mitologiziranje i idealiziranje za smetka na drugi istoriski fakti koi niv nedovolno ili pak voopšto ne im odgovaraat.⁶

Vo potragata po "noviot-star identitet" na novata makedonska država se napravi eksplozija na vraćanje kon istoriskoto minato zaradi baranje na "zlatnite" periodi od nacionalnata istorija. Tie rezultiraa so prezemanje na starite obeležja kako državni i nacionalni, menuvanje na iminjata na ulicite i na celi gradovi, menuvanje iminja na javnite objekti i gradbi, kako što se: učilišta, kasarni, ploštadi na gradovite, parkovite i dr.

Procesot na demokratizacijata vo poslednata decenija na vtoriot milenium, najdirektno se odrazi vrz istorijata i istoriskata nauka vo Makedonija. Se pokaža deka nekoj "istoriski vistini" ne se takvi kako što bea dotogaš tretirani i utvrdeni. Na scena stapija širokiot dijapazon politički i ideološki svaćanja na našeto minato. Vo toj kontekst dojdoo do izraz ličnite razbiranja za nekoj istoriski prašanja, lični presmetki što se taložele so godini. Vo ova situacija istoričarite bea dovedeni pred dilemata za svoja sopstvena lična opredelba i odgovornost pred širokata makedonska i međunarodna javnost.⁷ A vo makedonskiot slučaj beše nužna korekcija na istoriskite falsifikati i odbrana na sopstvenite tezi.

Osnoven nedostatok od koj što stradaat skoro site sovremeni istoriografii pa vo toj kontekst i MSIŠ, e što skoro sekogaš po pravilo tie se pridržuvaat na sintagmata

⁶ Janko Pleterski: Nacionalnata istoriografija na bivša Jugoslavija kako problem na sovremenosta. Vo: Sto godini od osnovanje na VMRO i 90 godini od Ilindenskoto vostanie : prilozi od naučniot sobir održan na 21-23 oktombri 1993. MANU. Skopje 1994, str. 517.

⁷ Moj raskopis vo priprema za pečat pod naslov: Nekoj sovremeni pojavi i procesi vo istorijata na makedonskiot narod po osamostojuvanjetu i nivna interpretacija od strana na MSIŠ.

deka pobednicite po završetokot na voooruženiot sudir, ja pišuvaat istorijata na teritorijata koja ja osvoile, odnosno pobednicite vo toj ideološkosocijalen sudir, se tie koi go imaat ekskluzivnoto pravo na "istoriskata vistina". Ovaa konstatacija kako da se izednačuva so veće poznatata latinska izreka "kuius regio eius religio" - "koj e vladetelot negova e i religijata". Prašanje e sega pak komu ova istorija koja pobednicite ja pišuvaat e nameneta i koj, kolku i kako istata ja čita i kako ja vospriema i doživuva?

Primenuvajki go ova soznanie na najnovata evropska istorija, konstatirame deka Evropa od 1918 godina beše Evropa na pobednicite od Prvata svetska vojna od edna strana i od druga strana Evropa na pobedenite vo taa vojna zadoeni ušte vednaš so revanšistički ideji i na krajot toa beše Evropa na Oktomvriskata revolucija i kontrarevolucija. Evropskite golemi narodi i nacii ja kroēja sudbinata ne samo na pobedenite tuku i sudbinata na malite narodi i nacii i na etničkite zaednici, stavajći gi vo uloga na potkusuruvanje vo međusebnite smetki. Od ova jasno veće može da se prepoznaat nikulcite na idnata Vtora svetska vojna koja od međuvoeniot period, beše prašanje na vreme koga taa će započne.

Taka po samo 21 godina vremenska distanca započna Vtorata svetska vojna so seta svoja žestina i genocidnost kako niedna druga dotogaš. Po završetokot na vojnata vo 1945 godina, Evropa stana Evropa na pobednicite nad fašizmot. I pokraj ideološkite raziduvnja, tie svoje nesoglasuvanja gi prikivaa vo vremeto na godinite na vojnata vo ineres na zaedničkata antifašistička vojna. No po vojnata Evropa beše sostavena od dva idejno sprotivstaveni bloka NATO i Varšavskiot pakt, koi ne si dozvoluvaa praktičen voooružen sudir među sebe zaradi nuklearniot potencijal koj go poseduvaat, no zatoa pak svojata sila i moć ja testiraa vo malite zemji, kako što se: Koreja, Germanija, Kuba, Vietnam, i drugi.

I na krajot denes ja imame Evropa po 1989 godina po padot na istočnoevropskiot socijalistički sistem koj se sruši bez borba i konečno ja imame Evropa na pragot na III milenium. Vo ovoj buren istoriski turbulenten period, se raspadnaa multietničkite federalni državi: SSSR, SFRJ i Čehoslovačka. Tuka nemaše pobedeni nitu pobednici, tuku situacija na novo pregrupiranje i nasočuvanje kon zapadnata demokratija. Seg a ništo ne e kako što bilo porano osobeno po vojnite vo: Avganistan, Jugoslavija, Irak i osobeno po njujorškiot 11 septemvri i rušenjeto na kulite blizanački. Seg a Evropa zaedno so SAD, NATO i celokupnoto progresivno čoveštvo se borat protiv sovremeniot terorizam. Seg a podelbata e mnogu vidлива na dva bloka, zemji koi se borat protiv terorizmot i poseduvanjeto na oružje za masovno uništuvanje i ostanati zemji i organizacii koi go produciraat i podržuvaaat istiot.

Seg a vo erata na novata konstelacija na raspađanjeto na eksperimentot narečen socijalizam i sozdavanjeto na novite demokratski državi pred se vo Istočna i Jugoistočna Evropa seg a se postavuva prašanjeto koj seg a će ja pišuva, a koj čita istorijata?

MSIŠ, koja e vrsnik na makedonskata država⁸ na pragot na tretiot milenium e soočena so predizvikot na vospriemanje na novite osnovi na sovremenata make-

⁸ Ivan Katardžiev: Aktuelni problemi na makedonskata istoriografija. Vo: Aktuelni problemi vo makedonskata istoriografija i nastavata po istorija. Radoviš: Sojuz na društva na istoričarite na Republika Makedonija, 1996, str. 7.

donska teorija i metodologija vo pogled na opštata, balkansko-regionalnata i nacionalna istorija.

Formuliranjeto na makedonskiot pogled i makedonskata istoriska doktrina vo proučuvanjeto na bogatoto istorisko nasledstvo na makedonskiot narod i na etničkite zaednici koi živeat vo Makedonija, se sudri ušte od početokot so dva negativni faktori i toa: na nadvoren plan so ograbuvanjeto na minatoto na makedonskiot narod od strana na istoriografiite na sosednite zemji i vtoro na vnatrešen plan so ušte poopasniot obid za nenaučno negiranje od pričina na neznaenje na osnovnite fakti i nenaučno tolkuvanje od pričina na svesno negiranje i zapostavuvanje na validni argumenti od strana na poedinici vo pomal obem istoričari koi zaplivala vo političkite vodi na odredeni partii a najčesto od strana na neistoričari.

Na krajot MSIŠ, vo periodot po raspadanjeto na SFR Jugoslavija, pretrpe značeaen presvrt kako vo pogled na novite podračja i pravci vo istražuvanjata na naučnite rabotnici i institucii, taka i vo praktičnata primena na rezultatite od ovie najnovi istražuvanja vo naučnite proekti i objavenite naučni trudovi.⁹

No ova e period koj za razlika od početnitate godini po Vtorata svetska vojna i osloboduvanjeto, koga opšttestvoto vloži izvonredno golemi napori za brz razvoj na nacionalnata istoriografija, samostojnata i nezavisna Republika Makedonija po raspadanjeto na SFR Jugoslavija vo 90-tite godini, ne iskaža pregolema praktična volja i želba za natamošen i kvaliteten brz evropski orientiran razvitok na nacionalnata istoriografija. Ednostavno postoečkite institucii koi se zanimavaat so istorijata prodolžija da ja delat sudbinata na ostanatite kulturno-nacionalni institucii zapadajki pri toa materijalno a so toa i nivniot ugled i renome se spuštaa se podolu i podolu. Celiot proces dobi samo verbalna dimenzija za želbite za moderniziranje na MSIŠ.

Od druga strana pak započna staro-noviot proces na mešanje na politikata vo istorijata no sega i vo obratna nasoka mešanje na istorijata vo politikata. Započna proces na revidiranje na odredeni naučni oceni na ličnosti, pojavi i procesi osobeno od pobliskoto makedonsko nacionalno minato. Duri od odredeni državni funkcioneri na istoričarite im se preporečuvaše i "prepročituvanje" na sopstvenata nacionalna istorija. Nekoi državni funkcioneri forsiraa izvesni ličnosti od pobliskata makedonska istorija negirajki gi pri toa onie koi pred se bea vklopene kon levite sili vo ramkite na makedonskoto Nacionalno i Narodnoosloboditelno

⁹ Janko Pleterski: Nacionalnata istoriografija na bivša Jugoslavija kako problem na sovremenosta. Vo: Sto godini od osnovanjeto na VMRO i 90 godini od Ilindenskoto vostanie : prilozi od naučniot sobir održan na 21-23 oktombri 1993. Skopje: MANU, 1994, str. 517. Marjan Dimitrijevi: Najnovite soznanija vo makedonskata istoriografija za prašanjeto na Vtorata svetska vojna i Makedonija i nivnata primena vo nastavata po istorija. Vo: Aktuelni problemi vo makedonskata istoriografija... str. 29-34; Stojan Kiselinovski: Makedonskata istoriografija i istoriskata vistinitost. Vo: Aktuelni problemi, br. 27; Blaže Ristovski: Nacionalnata komponenta vo našata istoriografija i vo vospitnoobrazovniot sistem. Vo: Aktuelni problemi vo makedonskata istoriografija... str. 20. Jugoslav Minoški: Inoviranje na nastavata po istorija vo zemjite vo tranzicija. Istorija, XXIX, Skopje 1993, br. 1/2, str. 138. Ivan Katardžiev: Politika i istorija-istorija i politika. Vo: Istorija, XXIII, Skopje 1987, br. 1/2, str. 9-30. Naum Dimovski: Nastavata po istorija i sovremenite opštstveni i politički procesi vo svetot što treba da se izučuvaat. Vo: Prosvetno delo, L, Skopje, septemvri-oktombri 1997, br. 4, str. 84-91. Marjan Dimitrijevi: Makedonskata istoriografija i nastavata po istorija, sostojbi, pravci i razvoj. Vo: Istorija, XXXI/1-2, Skopje 1998, 58-64. Naum Dimovski: Nekoi suštinski problemi vo nastavata po istorija zavisni od istoriskata nauka. Vo: Aktuelni problemi vo makedonskata istoriografija, str. 127.

dviženje i borba. Nastupi gruba eksploatacija na makedonskoto istorisko nasledstvo i manipulacija so istorijata za potrebite na aktuelnata politika, a dogmatizmot stana dominanten način na misljenje na političarite.

Vo edna vakva konstelacija, produkcija na makedonskata savremena istoriografija vo periodot 1990-2003 godina, pretrpe značitelni kvalitativni no i kvantitativni promeni. Morame vednaš da konstatirame, deka i pokrupnite istoriografski dela od najnovata produkcija na MSIŠ, ja odrazuvaat vistinskata sostojba vo MSIŠ vo kontekstot na nejinoto baranje na soptvena strategija i pravac kon priključvanje na modernata evropska istoriografija.

Vo ovaa prigoda vo fokusot na našeto vnimanie će selektivno će se zadržime na pokrupnite i poznačajni spored naslovite trudovi koji vo makedonskata javnost i poširoko predizvikaa interes i odredena javna polemika.

Taka kolektivniot trud pod naslov: "Istorija na Makedonskiot narod", koj izleze vo pet obemni toma, samo ja potvrduva tezata deka seušte dokraj ne se definirani pravcite i metodite na MSIŠ.¹⁰ Imeno vo ovie dela seušte e dominanten priodot na forsiranje na političkata i voenata istorija za smetka na ekonomsko-socijalnata i kulturno-civilizacijskata istorija. Pokraj toa vo ovaa najnova makedonska istorija vo pette toma, e odvoen pomalku prostor za istorijata na etničkite zaednici koji živeat vo Makedonija, a isto taka možeme da konstatirame deka vo pomal obem e analizirana i sostojbata na makedonskata i regionalnata balkanska istorija videna niz prizmata kako sostaven del na Evropskata istorija.

Rečisi skoro identični kvalifikaciji i ocenki možeme da iskažeme i po odnos na najnovite zbornici na trudovi na MSIŠ posveteni na aktuelni problemi i dostiganja na MSIŠ po raspađanje na SFR Jugoslavija.

Ova go potkrapuva i najnoviот trud pod naslov: "Makedonski istoriski rečnik-MIR".¹¹ Vo ova prvorođenče na MSIŠ od vakov vid na istoriografski dela, pokraj pozitivnata strana, se gledaat i nedostatocite i nedorečenostite vo pogled na iskažvanje na istoriskite ocenki i kvalifikaciji na ključni istoriski ličnosti i nastani od makedonskata nacionalna istorija. Toa pak od druga strana ukažuva na faktot deka MSIŠ seušte gi utočnuva pravcite i metodite na svoeto deluvanje.

Kon ova se priključuva i najnovata produkcija na zbornici od održani naučni simpoziumi po razni povodi na temi koji pretendiraat da izvršat novo viduvanje na MSIŠ po odnos na istite.¹²

Site pogore iskažani analizi gi srećavame i vo zbornicite na trudovi posveteni na aktuelnite problemi i dostiganja na makedonskata istoriografija po raspađanje na SFR Jugoslavija.¹³

¹⁰ Istorija na makedonskiot narod. Tom, 1, 2, 3, 4, 5. Skopje: Institut za nacionalna istorija, 2001-2003.

¹¹ Makedonski istoriski rečnik. (Glaven urednik: Stojan Kiselinovski). Skopje, Institut za nacionalna istorija, 2000, str. 517.

¹² Taka vo izdanie na Institutot za nacionalna istorija-Skopje po 2000-ta godina, se objaveni slednive pokrupni zbornici: Makedonskata istorijska nauka-dostignuvanja i problemi. Prilozi od naučniот sobir održan vo Skopje na 17-19 septemvri 1998 godina. Po povod 50-godišnjinata od rabotata na Institutot za nacionalna istorija. Skopje 2000, str. 525; Makedonija vo dvaesettiot vek. Materijali od međunarodniот naučen sobir, 25 i 26 april 2002. Skopje: Institut za nacionalna istorija, 2003, 313; Čento i makedonskata državnost. Zbornik na trudovi od naučniот sobir po povod 100-godišnjinata od rađanje na Metodija Andonov Čento, održan vo Skopje na 16 i 17 dekemvri 2002, Skopje: Makedonska akademija na naukite i umetnostite, Institut za nacionalna istorija, 2004, str. 321.

¹³ Aktuelni problemi vo makedonskata istoriografija i nastavata po istorija. Skopje: Sojuz na društva na istoričarite na Makedonija, 1996, str. 165; Makedonskata istoriska nauka - dostignuvanja i

---

 Marjan Dimitrijeviški

 MAKEDONSKA ŠOLA NOVEJŠE ZGODOVINE (MŠNZ) - USMERITVE
 IN METODE (1990-2003)

 P o v z e t e k

Glavna značilnost znanstvene dejavnosti starejše generacije makedonskih zgodovinarjev in njihovih naslednikov v procesu razvoja nove usmeritve makedonske šola za novejšo zgodovino (MŠNZ) je prizadevanje za združljivost z zahodnoevropskim zgodovinopisjem.

MŠNZ, ki je stara toliko kot makedonska država sama, se danes sooča z izzivom sprejemanja novega bistva sodobne makedonske teorije in metodologije pri obravnavanju svetovne in, predvsem, domače zgodovine. Pri oblikovanju lastnega, makedonskega pogleda in zgodovinske doktrine pri študiju bogate zgodovinske zapuščine makedonskega ljudstva in v Makedoniji živečih etničnih skupin so naleteli na dva negativna dejavnika: na zunanjega - zgodovinopisje sosednjih držav - ki hoče makedonsko ljudstvo oropati njegove zgodovine, in še bolj nevarnega, notranjega - zgodovinarje, ki so postali politiki v določenih strankah in, predvsem, nezgodovinarje - pri katerih gre za poizkus neznanstvenega zanikanja zaradi nepoznavanja temeljnih dejstev ter za zavestno negiranje in zanemarjanje neovrgljivih argumentov.

V zadnjem desetletju so se med izdajami MŠNZ pojavila pomembna dela, ki so jih pripravljali dolgo časa. Ta dela prav tako odsevajo dejansko stanje MŠNZ pri iskanju lastnih usmeritev in metod, ki bodo napravile to šolo razpoznavno, predvsem v evropskem zgodovinopisju.

 THE MACEDONIAN CONTEMPORARY HISTORICAL SCHOOL (MCHS) - THE DIRECTIONS
 AND METHODS (1990-2003)

 S u m m a r y

The main trait of the scientific activity of the older generation of Macedonian historians and their successors, in the process of developing the new direction of the Macedonian Contemporary Historical School (MCHS), is the struggle for compatibility with western European historiography

The MCHS, which is of the same age as the Macedonian state, today faces the challenge of receiving the new essence of the Macedonian contemporary theory and methodology considering world and, predominantly, national history. The forming of the Macedonian view and the Macedonian historical doctrine in the study of the rich historical heritage of the Macedonian people and of the ethnic communities living in Macedonia has met with two negative factors: exteriorly, the robbery of the Macedonian people's past by the historiographies of neighbouring countries and, interiorly, an even more dangerous attempt of unscientific denial, by not knowing the basic facts and an unscientific interpretation, and the conscious denial and neglect of valid arguments by the historians who became politicians in certain parties and, most of all, by non-historians.

In the last decade, major works have appeared in the production of the MCHS, which have been worked upon for a long period of time. These works also reflect the real condition of the MCHS in the search of its own directions and methods, which would make this school recognisable, above all, by European historiography.

---

 prazna

---

problemi. Prilozi od naučniot sobir održan vo Skopje na 17.-19. septemvri 1998 godina: Po povod 50-godišnjinata od rabotata na Institutot za nacionalna istorija. Skopje 2000, str. 525.

